

MUSTAQIL TA'LIMNING MAQSADI, SHAKLI, MAZMUNI VA VAZIFALARI

Shamirzayeva Zarifa Xudoyorovna

Chirchiq Davlat Pedagogika Universiteti Tayanch doktoranti

E-mail address: zarifa@gmail.com

Tel: +998901395659

Annotatsiya

Topshiriqlarning tabiati bo'yicha mustaqil ishlarning ko'proq turlari mavjud va ular turli xil ta'lim maqsadlarini ko'zlaydi: materialni dastlabki o'rganish; ma'ruzalarni tinglash, eslatmalarni yakunlash; tavsiya etilgan axborot manbalari bilan ishlash; o'quv rejasi doirasida maxsus topshiriqlarni bajarish; testlar, seminarlarga tayyorgarlik; referatlar, insholar tayyorlash, ularni himoya qilish; konferensiyalar va seminarlarda taqdimot qilish uchun ma'ruzalar va ilmiy tadqiqotlar tayyorlash; mavzuga oid ilmiy tadqiqotlar va monografiyalar tahlili.

Kalit so'zlar: reproduktiv, samarali, ijodiy, maqsadlilik, izchillik, muntazamlilik, mantiq, qulaylik, ilmiy xarakter.

Bugungi tez sur'atlar bilan rivojlanayotgan dunyoda so'nggi tendensiyalar va o'zgarishlardan xabardor bo'lish kasbiy faoliyatni rivojlantirish uchun juda muhimdir. Buning eng yaxshi usuli - mustaqil ta'lim bilan shug'ullanish, unda talaba mustaqil ravishda yangi ko'nikma va bilimlarni o'rganish tashabbusini o'z zimmasiga oladi. Mustaqil ta'lim turli shakllarda bo'lishi mumkin, masalan, onlayn kurslar, seminarlar va konferensiyalarda qatnashish yoki kitob va maqolalarni o'qish. Albatta, mustaqil ta'lim intizom va o'z-o'zini rag'batlantirishni talab qiladi. O'qishni nazorat qilish talabning to'liq salohiyatingizni ochib beradi va shaxsiy va professional maqsadlariga erishishga yordam beradi. Universitetdagi mustaqil ishning boshqa ish turlaridan asosiy farqi nimada? Bu o'qituvchining bevosita ishtirokisiz, talabning mustaqil ravishda topshiriqni bajaradigan faoliyati. Ushbu turdagi ishning qo'shimcha xususiyatlari quyidagicha namoyon bo'ladi. Hal qilinishi kerak bo'lgan muammoli vazifaning mavjudligi; ishni bajarish uchun cheklangan vaqt; yechim topish jarayonida aqliy harakat; talabning ongli va mustaqil yondashuvi faoliyati. Ko'pincha talabalarning mustaqil ishlarining maqsadlari o'qituvchi tomonidan belgilanadi. O'rganilayotgan mavzuga va murakkablik

darajasiga qarab, ular farq qilishi mumkin, ammo asosiylari, qoida tariqasida, quyidagilar:

- o'quv jarayonida olingan bilimlarni mustahkamlash va tizimlashtirish;
- ilmiy adabiyotlar va boshqa axborot manbalari bilan samarali ishlash qobiliyatini shakllantirish;
- bilimlarni mustaqil ravishda olish va amaliyotda qo'llash;
- tanqidiy fikrlash, tahliliy va tadqiqotchilik qobiliyatlarini shakllantirish;
- vaqtni rejalashtirish va tashkil etish ko'nikmalarini rivojlantirish;
- o'z-o'zini nazorat qilish va ishni baholash ko'nikmalarini rivojlantirish.

Mustaqil ish bilan qanday vazifalar hal qilinishi mumkin:

qoplangan materialni takrorlash; chuqurlashtirish va yangi bilimlarni egallash; nazariy ma'lumotlarni birlashtirish; o'rganilganlarni umumlashtirish va tizimlashtirish; amaliy ko'nikmalar va kasbiy ko'nikmalarni shakllantirish; bilimlarni amaliyotda qo'llash; muayyan vazifalar yoki holatlarni hal qilish.

Lev Semyonovich Vygotskiy talabalarning mustaqil ishi uchun vazifalarning nafaqat turlarini, balki darajalarini ham hisobga olish muhimligini juda yaxshi tushuntiradi. Mustaqil ishning shunday asosiy uslubiy tamoyillari mavjud: maqsadlilik; izchillik; muntazamlilik; mantiq; qulaylik; ilmiy xarakterga ega. Demak, o'qituvchi oldindan e'lon qiladigan, talaba ish jarayonida aniqlaydigan mustaqil ishning maqsad va vazifalari ana shu tamoyillarga mos kelishi kerak. Mustaqil ish turlari. Mustaqil ish turlari joylashuvi, shuningdek, vazifalarning tabiati bo'yicha farq qilishi mumkin. Auditoriya va auditoriyadan tashqari mashg'ulotlar joyiga ko'ra farqlanadi. Ammo topshiriqlarning tabiati bo'yicha mustaqil ishlarning ko'proq turlari mavjud va ular turli xil ta'lim maqsadlarini ko'zlaydi: materialni dastlabki o'rganish; ma'ruzalarni tinglash, eslatmalarni yakunlash; tavsiya etilgan axborot manbalari bilan ishlash; o'quv rejasi doirasida maxsus topshiriqlarni bajarish; testlar, seminarlarga tayyorgarlik; referatlar, insholar tayyorlash, ularni himoya qilish; konferensiyalar va seminarlarda taqdimot qilish uchun ma'ruzalar va ilmiy tadqiqotlar tayyorlash; mavzuga oid ilmiy tadqiqotlar va monografiyalar tahlili. An'anaviy ravishda barcha turdagi vazifalar uch darajaga bo'linadi: reproduktiv; samarali; ijodiy.

Reproduktiv daraja. Bu darajaning asosiy maqsadi va vazifalari mavjud bilimlarni mustahkamlash. Bu turli xil adabiy manbalarni o'qish, konspektini to'ldirish va

o'rganish, talaba qanday hal qila oladigan topshiriqlarni berish kabi vazifalarni o'z ichiga oladi.

Ishlab chiqarish darajasi. Bu yangi material bilan bevosita ishlash. Ishlab chiqarish darajasining vazifalari oldida turgan asosiy maqsad va vazifalar bilimlarni chuqurlashtirish, ko'nikma va malakalarni amaliyotda mustahkamlashdir. Ushbu darajadagi vazifalar turlari: kitobning rejasini tuzish; bibliografik ro'yxat tuzish; diagrammalar tuzish; savollarga og'zaki va yozma javoblar tayyorlash; kursdoshlarning yozma ishlarini baholash.

Ijodiy daraja. Ijodiy darajadagi mustaqil ishlarning maqsad va vazifalari mustaqil ravishda bilim izlash, fikrlash mustaqilligi va tahlil qilish qobiliyatini namoyon etish, shuningdek, katta va murakkab material bilan ishlashdir. Ushbu darajadagi vazifalar: referat tayyorlash; insho yozish; tadqiqot ishlarini olib borish; material to'plash va tezis yozish; hisobot tayyorlash va himoya qilish.

Mustaqil ish uchun topshiriqlar darajasini tanlayotganda, u har safar ortib borishi kerakligini unutmaslik kerak. Bu o'ziga bo'lgan ishonchni mustahkamlaydi va professionallikni oshiradi. Talabalarni doimo mustaqil ishlashga o'rgatish uchun avtonom ishlarni boshqarish juda muhimdir.

- Talaba o'zining mustaqil izlanishlarini rejalashtiradi va ular o'qituvchi rahbarligida aniq o'quv topshiriqlari ustida muntazam va doimiy ishlaydilar.

- Mustaqil ishning har xil turlari mavjud bo'lib, ularning barchasi talabalarning ijodiy qobiliyatlarini oshirishga yordam beradi.

Referat, kurs ishini yoki boshqa turdagi hujjatlarni yozish mustaqil ijodiy izlanishda o'ziga xos mavqega ega. Kurs ishi yoki ilmiy ma'ruza ijodiy mustaqil ish bo'lib, talabaning qanchalik bilimli va malakali ekanligini ko'rsatadi. Bu talabalarning ko'p kuch va ijodiy izlanishlarini, shuningdek, ularning bilimlarini yozma ravishda aniq, tushunarli va mantiqiy taqdim etishni o'z ichiga oladi. U o'quvchi talabaning naqadar bilimli, mas'uliyatli, o'z fikrini ifodalashga mohirligini ko'rsatadi.

Mustaqil ishlarni bajarishda talabalarning vaqtini to'g'ri taqsimlash ham muhim ahamiyatga ega. Shuning uchun talabalar bajariladigan ishlarning muhimligi, muddati nuqtayi nazaridan ularni bajarish ketma-ketligini to'g'ri belgilash va rejalashtirishni o'rganishlari zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Андреев А.А. Педагогика высшей школы. – М.: Московский международный институт эконометрики, информатики, финансов и права, 2002. - 264 с.
2. Usmonov, V.V. Talabalarning mustaqil ishi: kasb-hunar ta'limi jarayonida tashkil etish va boshqarish [Matn]: monografiya / V.V. Usmonov. - Ulyanovsk, UlGGU, 2006. - 275 b.
3. Вайсеров, З. В. Организация самостоятельной работы студентов – путь к повышению качества подготовки специалистов среднего звена. – 2008. - № 9. – С. 4 – 8.
4. 1. Батыршина, А. Р. Технология организации самостоятельной работы студентов // Высшее образование сегодня. – 2008. - № 9. – С. 82 – 84.
5. Bogoyavlenskaya, A. E. Talabalarning kognitiv mustaqilligini rivojlantirish [Matn]: monografiya / A. E. Bogoyavlenskaya. - Tver, 2004. - 160 p.